

Не подужав

Олег Буцень

Максимко, Тошка й Павка разом ішли додому. Був погідний початок вересня. Політньому пригрівало ласкаве сонце. Хлопці не поспішали — ішли ж бо з уроків, а не на уроки. Чвалали поволеньки, хвацько підбиваючи ногами брунатні каштани, які від легкого подиху вітру раз у раз падали додолу, з тріском та луском вискакували з їжакуватої зеленої шкаралущі.

Максимко ненароком засунув руку до кишені й несподівано для самого себе намацав кілька монет. Як він їх досі не потратив?

— Жарко... Може, морозива поїмо? — непевно глянув на друзів, шукаючи підтримки.

Хлопці й собі давай вивертати кишені, яких у кожного було хоч одбавляй. Павка знайшов лише п'ятнадцять копійок, зате Тошка нарахував майже карбованець.

— Я — за! — підняв він угору руку.

Павку теж не треба було довго вмовляти. Він з готовністю ваявив:

— Приєднуюсь!

Рушили до тролейбусної зупинки, де завжди торгувала морозивом грубезна жінка в білому халаті. На місці була вона й сьогодні. Сині ящики в неї були розмальовані полярними ведмедями. І сама вона скидалася на ведмедицю. На ящиках, загорнуті в целофан, лежали принагідні, апетитні брусочки.

— "Ленінградське", "Крем-брюле", "Фруктове", — читав написи Максимко, облизуючи спрагли губи.— Колись я з'їв три порції зразу! — з приємністю згадав він.— Тільки тоді було ще жаркіше, ніж зараз.

— Ото диво! — скривив Павка зневажливу гримасу. — Я тобі можу хоч п'ять з'їсти...

— Ов-ва!.. А шість не можеш? — глумливо запитав Тошка. Павка трохи подумав, прикинув свої можливості ж сказав:

Шість штук — це шістсот грамів. З'їм!

— Б'ємось об заклад — не з'їси! — одразу загорівся Максимко, бо любив закладатися при найпершій нагоді.— На що закладаєш?

— На що хочеш,— самовпевнено відповів Павка.— Думаєш, злякаюсь? Не подужаю?

— Не подужаєш! Програєш!

— Сам програєш.

— Гаразд. Тоді давай на твоїх мечохвостів. Згода?

— Згода,— не моргнувши й оком, погодився Павка. — А ти ж що закладаєш?

— Я...— хвильку подумав Максимко, — я віддам пару турманів! Найкращих голубів!..

Хлопці зчепили руки, як годиться при закладі:

— Тошко, перебивай!

Тошка перебив, йому не жалко. А потім він та Максимко купили морозиво й віддали

Павці. Сіли на лавочці, що стояла неподалік тролейбусної зупинки. Павка покvapно, повагом — хай не думають, що такий жаднюга! — узявся "до діла". Їв прицмокуючи, плямкаючи, ніби навмисне дратуючи спраглих друзів. А ті лише посміхалися: зажди, мовляв, якої ти потім заспіваєш!..

— Подавайте! — владно кивнув Павка, викидаючи обгортку першої порції в ящик для сміття.— Розтануло, не розкуштував навіть яке.

Тошка приніс другу порцію. Вона,— було видно,— ішла вже не так апетитно, як перша, але й її Павка доконав швидко. Максимко пішов за третьою. Купував з деякою непевністю. Але Павка нахабно бадьорився, нахваляючись спорожнити отій ведмедиці пів-ящика, і відступати було пізно.

— На, уминай! — з погано прихованим жалем сказав Максимко.

Павка, здавалось, був певен своєї перемоги над невдахами-друзями, бо їв не мовчки, а зловтішно позиркував і молів казна-що:

— Полічіть гроші! Чи вистачить на шість порцій?.. А то потім скажете, що не зміг...

Він розгорнув ще одну порцію, але їсти не квапився.

— Хочете, дам по разі вкусити? А то облизуєтесь, аж дивитися жаль.

— Їж,— майже сердито відмовилися друзі, хоч в обох аж слина котилася — кортіло морозива.

Найважче Павці було з вафлями. Вони, як на те, попалися якісь твердіші, ніби позаторішні. З кожною новою порцією ставали все твердіші, ніби їх замішано на цементі. Павка насилу кутуляв задубленими од холоду щелепами.

Помітивши це, Максимко підморгнув Тошці, а тоді до Павки:

— Може, тобі пожувати?

— Бабусі своїй пожуй,— огризнувся Павка, відчуваючи, що йому справді стає непереливки. Аби якось затягнути час, він хитро попросив:

— Поки я ковтатиму ваші грошики, ви б мені щось цікаве розказували. А то тільки заглядаєте в рот, наче три дні не їли.

— Добре, розповім,— погодився Максимко.— Тільки чи до смаку тобі це буде?.. Оце я сиджу та й думаю: що я робитиму з твоїми мечохвостами. Акваріума в мене нема. Підсмажити їх — теж один пшик вийде. Дурний, що закладався на них. Треба було б злупити з тебе щось краще.

— А ти їх котів віддаси, — порадив Тошка навмисне, щоб допекти Павці, який любив своїх мечохвостів, гордився та хвастився ними.

— Оце ідея!..

— Оближетеся разом зі своїм шолудивим котом! — спалахнув Павка.— Подуріли, чи що?.. Таких рибок — котів!.. Ну, та вашими вони не будуть! Хоч би мені й луснути на місці!..

Хлопці зареготали.

Павці зраджував його спокій. Павка боїться! Павка здається!..

— Ви купили мені дуже жирного морозива. Я забув сказати, що можу з'їсти шість порцій фруктового...

— Не хитруй, яке хочемо, таке й купуємо! — втішався Тошка.— Доїдай скоріше, я ще куплю. Яке, Максимку?

— Вершкове, з шоколадом!

Тошка одлічував копійки, а Павку вже нудило. І в животі було в нього так, як у добрячому холодильнику,— що хочеш клади, не зіпсується.

— Ой! — ляснув себе Павка по лобі.— Я й забув! Мені ж мама наказала до знайомих з'їздити після уроків.

— Устигнеш! їж, їж!

— Так далеко ж! Аж на Поділ! — просився Павка.

— Знаємо твій Поділ! Тобі б оце в Африку, погрітися! — не поступалися хлопці.

— Чесно: здаєшся? Признайся, що програв,— на четвертій лапки вгору...

Павка похмуро сопів та ікав.

— Як не здаєшся, то я ще побіжу та принесу,— Тошка брязнув монетами в кишені й подався до білої ведмедиці. Його зупинив Павка.

— Не треба,— сказав, клацаючи з холоду зубами.— А мечохвостів, чуєш, Максимку, не давай котові...

Хлопцям стало жаль Павку. І тому, що змерз, аж посинів, І тому, що програв своїх мечохвостів і так боїться за них.

— Та кинь,— заспокоїв його Максимко.— З тобою й пожартувати не можна... Догляну твоїх рибок, не подохнуть.

Другого дня Павка не прийшов до школи. В Максимкові й Тошці ворухнулося щось схоже на докір сумління. Самі не знали чому, але почувалися ніби винними. А тут Вітка:

— А де Павка? Чого нема?

— Не знаємо.

Вітка відповідала за проведення спортивних змагань, що мали відбутися через два дні. Клас давно до них готувався, Павці в них відводилася найголовніша роль, бо він — найкращий бігун. А сьогодні чомусь його нема!.. Вітка занепокоїлась:

— Чи не сталось чого?

— Хай Юрчик сходить узнає,— запропонувала Клава.

— Ні, разом підем. Може, йому чимось треба допомогти,— сказала Вітка.— І я, і Юрчик, і ти,— втрьох сходимо.

І от троє їх біля Павчиних дверей. Похихикують стиха, перш ніж зайти до квартири.

— Дзвони, Юрчику!.. Дзвінок дістанеш?

Юрчик мовчки проковтнув образливі Вітчині слова. Він уже звик, що всі в класі збиткуються над його малим зростом. Так і тепер. Не огризався, подзвонив.

Двері відчинила висока жінка в квітчастому халаті, Павчина сусідка.

— Павка дома? —спитав Юрась.— Ми із школи.

— Проходьте,— пропустила жінка відвідувачів до темнуватого передпокою.— Щось ніби занедужав.— Вона постукала в двері праворуч: — Павле, до тебе дівчатка прийшли!

— Не самі дівчатка! — поправила її Вітка.

— Ах, перепрошую! — удавано спохопилася жінка.— Як це я не помітила між вас такого славного хлопця? Та ще з такими кучерями!..

Від цього сумнівного компліменту Юрась ладен був провалитися аж десь у підвал, але підлога була міцна. Добре, що в передпокої було темно і ніхто не бачив його червоних вух.

Аж ось відчинилися двері, і на порозі став Павка з забинтованою шиєю. Побачивши однокласників, прохрипів:

— Привіт! Прошу!..

— Зслаб? — розчаровано спитала Вітка, коли увійшли до кімнати.

— Горло трохи,— Павка торкнувся рукою компреса на шиї.— Мама боїться, що в мене фунікулерна ангіна.

— Яка? — перепитав Юрчик, бо ще не чув про таку хворобу.

— Фунікулерна.

— Ти що, на фунікулері катався і застудився?

— Ні, це так ангіна називається.

— Тю, дурні! — сказала Вітка.— Такої ангіни нема. Є ангіна фо-лі-ку-ляр-на! Зрозуміли?

— О, добре, що в тебе дід лікар! — образився Юрчик.

А Павка сказав:

— Мені однаково, фолікулярна вона чи фунікулерна! Аби швидше минула!..

І Вітка, і Юрчик, і Клава відчули, що Павка думає зараз про змагання. Через те й хоче швидше видужати. Інакше б, навпаки, прикидався б, охкав та ахкав, аби менше уроків робити, аби пропустити більше днів. Знають вони Павку!..

— Я тобі свого діда пришлю! — пообіцяла Вітка.

— Не треба, вже була лікарка.

— Мій дідусь знаєш який! Чистий тобі чародій!..

— Не треба!

— Як-то не треба? Ускладнення будуть, залежишся...

— То й що?

— Як це — то й що? — обурилася Вітка.— Ти таке кажеш!..

А Юрась, гарячкуючи, пояснював:

— Чи ти не розумієш, що від твого одужання залежить успіх нашого класу? Якщо тебе не буде на змаганнях — програємо!

Павка задумався. Було приємно, що він така цяця, і водночас неспокійно. Лікарка сказала вранці, що треба сидіти дома щонайменше три дні. Змагання ж — через два. Що робити?

— Веди свого чародія! — дозволив Вітці.

Вітка привела дідуса того ж дня, надвечір. Павка сподівався, що "чародій" вилікує його одним махом, а він, оглянувши та вислухавши хворого, навиписував рецептів, до тих, що вже були, й замахав руками:

— Лежати, лежати, лежати! Тут і п'ять днів чи допоможе! — Дідусь глянув на онуку і додав: — Жодних змагань! Ясно?..

Вітка з Павкою безнадійно зирнулися. Вона дивилася з німим докором, він — з жалем і каяттям. Дідусь тим часом пройшов по кімнаті, спинився перед акваріумом:

— Гарні рибки... Колись і в мене були...

Вітка з дідусем пішли, а Павка лежав і дивився в стелю. При згадці про мечохвостів йому зробилося ще важче. Доведеться віддати цих красенів Максимкові... Бач, плавають собі і галди не мають, що господар підло програв їх тому варварові Максиму! Програв, як кріпосник у карти кріпаків!..

А Максимко, тільки Павка подумки згадав про нього, — вже тут як тут. "За мечохвостами прийшов", — з відвертою ворожістю зиркнув Павка на гостя. Що ж, хай бере, хай!.. У горлі Павці здушило ще дужче, і щось задряпало, наче кіт пазураками.

Гість якусь хвилю сидів мовчки, набурмосений, а потім:

— Програє клас...

— Програє,— потвердив Павка.

— Так нам і треба! — злостився Максимко.— Це я, я, дурень, підмовив тебе битись об заклад! Я винен! Я!.. Пробач...

— Хі, пробач,— хрипко перебив Павка.— А я не винен? Та не будь я ще більшим дурнем, то хіба став би, як навіжений, жерти оте морозиво? Тьфу!

Та напад самокритичності нараз минув, і Павка понуро кивнув на мечохвостів:

— Забирай!.. Греби!.. Грабуй!..

— Не візьму. Вважай, що я їх уже взяв раніше, а це знову тобі подарував.

Павка на мить отетерів від несподіванки, а потім радісно просипів:

— Правда? — від горла йому щось відкотилося, дихати стало зовсім легко і по всьому тілу розлилося приємне тепло.— Максимку!.. Чуєш! Та ти ж... Ти ж зовсім не варвар! Ти знаєш хто?.. Друг! Справжній!..

Потім з годину сиділи по-товариськи мовчки і по-товариськи мирно. Думали про одне: винні обидва, підвели клас...

Але ж хіба це останні змагання?.. Не останні!